

Carl Olof Nordman.

Den 20 februari 1942 stupade fänriken, filosofie-kandidaten Carl Olof Nordman i striderna kring Suurlahti by söderom Seesjärvi i Östkarelen. Han hade med sin pluton deltagit i ett anfall, vilket avstannade framför fiendens välutbyggda ställningar, och fick order att föra sin pluton tillbaka till utgångsställningen. Väl framme observerades att två man saknades. Nordman begav sig själv efter dem, men en bit framför ställningarna sårades han i huvudet av en fientlig kula. Med svårigheter och med ytterligare förluster lyckades man bära honom tillbaka, men hans liv kunde inte räddas. En operation företogs, men på natten avled han på fältsjukhuset.

Rapporter sådana som denna ha framförts i tusental sedan den dag i november, då Finland grep till vapen för att hävda sin frihet. Ett skott, en granat, en mina — och ett lugnt liv, en av dem som skulle delta i att bygga upp det nya Finland, finnes ej mer. Ju flera den stupades vänner varit och ju mer han givit hopp om, i dess större kretsar och desto tyngre känns förlusten. Att han fallit i ädel strid kan lindra sorgen, men gör inte förlusten mindre. När freden en dag kommer och var och en återtager sin borgerliga syssla, då först komma tomrummen att gapa mot oss med full tydlighet. När landets kulturliv, och med det den arkeologiska forskningen, vaknar ur sin krigsdvala, då kommer mängen att saknas och en av dem är Nordman.

Carl Olof Nordman var född den 4 januari 1917. Hans föräldrar voro statsarkeologen, fil. dr C. A. Nordman och hans hustru

Elin Müller, dotter till museidirektör Sophus Müller. Han var född i Köpenhamn och tillbragte sina tidigaste år i Danmark. Han talade danska som ett andra modersmål och var alltid starkt medveten om sitt danska moderne. I sin karaktär förenade han dansk finhet och smidighet med finländsk fasthet, och det var väl detta som innerst gav hans person en sådan hos oss ovanlig charm. År 1926 inträdde han som elev vid klassiska linjen i Svenska Normallyceet i Helsingfors och dimitterades därifrån som student år 1934. På de lägre klasserna gjorde han sig föga bemärkt; han hade en svag hälsa och var klen i bollspel, kamraternas främsta måttstock i de åren. Han hörde till de kortare i klassen, men med åren växte han till en av de längsta och samtidigt en av de bästa eleverna. Matematiken välade honom svårigheter, och han lyckades ej att i sitt ritblock få ett Augustushuvud att likna annat än en babian, men i uppsatsskrivning var han erkänd mästare och i de humanistiska disciplinerna en av de främsta. Hans lugna uppträdande, ett ståtligt yttre och i klassen givna prov på välläsning voro väl de främsta orsakerna till, att han valdes till konventets ordförande. Och det var på denna post han först fick visa till vad han dög: han var en vältalare, han hade ett för åldern ovanligt gott omdöme, ett taktfullt väsen och en förmåga att sona stridiga viljor. Han var en ledare. Det var i skolan, under ledning av landets främsta pedagoger och i kretsen av trogna kamrater han först i praktiken fick omsätta den uppfostran hans hem skänkt honom.

När det som nybliven student gällde att välja levnadsbana, tveklade Nordman längre än de flesta kamraterna. Att en skulle bli präst, en annan militär och en tredje bli affärsman, visste kamraterna långt i förväg, men för Nordman stodo många banor öppna; själv sade han, att han kunde tänka sig att bli allt utom gymnastiklärare eller matematiker. Många tyckte kanske, att han borde ha blivit diplomat, men hans fullständiga brist på hänsynslöshet hade väl gjort honom omöjlig i detta yrke. Hans intresse drog honom mot arkeologin; måhända var det en önskan att i tredje generation fortsätta morfaderns och faderns verk. På grund av inflytande från hemmet åhörde han till en början föreläsningar i nationalekonomi och i statslära, i nyare litteratur och i historia. Men därefter tog intresset ut sin rätt. Vårterminen 1935 följde han med föreläsningar i arkeologi, men han var rädd, att hans dåliga förmåga att teckna och ett i viss mån opraktiskt handlag skulle försvåra fältarbetena och därför tveklade han ännu. Samma sommar deltog han i grävningarna på Myllymäki korstågstida gravfält i Nousis, och här beslöt han sig definitivt att ägna sig åt denna den onyttigaste av alla vetenskaper. Jag kom

mer väl ihåg hans förtjusning, när han redan efter första dagens arbete utbrast: men jag är ju inte alls omöjlig. Visserligen var skalorna på hans skisser inga konstverk, och kanske lät dr Salmo, som ledde arbetena, honom inte lyfta de sköraste dräktresterna, men detta gjorde hans mätningar desto samvetsgrannare, och jag måste bekänna, att mina egna skisser måhända voro vackrare att se på, men dock fuskverk i jämbredd med hans.

Nu började studierna med ett fast mål för ögonen. En studieresa i England vållade en kortare paus, och ett längre avbrott uppstod genom kriget 1939–40, då Nordman deltog i striderna på Ladogafronten, men i maj 1941 absolverade han kandidatexamen med vitsordet laudatur i Finlands och de nordiska ländernas arkeologi och i Finlands historia, cum laude approbatur i allmän historia och approbatur i konsthistoria och etnografi. Sin laudatursavhandling skrev han redan år 1937 om den äldre järnåldern i sydvästra Finlands vikbygder. Som brukligt är deltog han under studietiden i arkeologiska fältarbeten i olika delar av landet. Som Fornminnesföreningens stipendiat förtecknade han år 1936 de fasta fornlämningarna i Tenala och Bromarf socknar. Hans stipendiatberättelse utgör en av grunderna för beskrivningen av dessa socknars förhistoria i den ett år senare utgivna sockenhistoriken. Med sina stipendiatmedel bekostade han även utgrävningen av en till åldern obestämd stengrav inom området. Åren 1937 och 1938 ledde han utgrävningen av ruinerna av Nils Månsson Grabbes fasta hus på Grabbacka säteri i Karis. Denna grävning, vilken var svårare än väntat med sköra tegelvalv och en vid förhistoriska grävningar ovanlig apparatur, klarade Nordman fint. Grabbacka är nu en av sevärdheterna i den på förhistoriska och historiska minnen rika Karisbygden. Grävningen väckte Nordmans intresse för den senare medeltidens och nyare tidens herresäten, och följande år sökte han ett stipendium för att nogare göra sig förtrogen med denna tids profana minnesmärken i Egentliga Finland och Nyland. De grävningssuppdrag han de sista åren åtog sig, lågo även utanför den förhistoriska arkeologins arbetsfält. 1938 och 1939 ledde han utgrävningen av kapellämningen vid Kyrksundet i Hitis skärgård, och 1938 öppnade han det Armfeltska gravkoret i Pernå kyrka. Redogörelser över båda de sistnämnda undersökningarna hava publicerats i Finskt Museum 1939 resp. 1941. Annat hann han ej publicera i facket, och alstren äro för få och för knapphändiga, för att man av dem skall kunna bilda sig någon uppfattning om deras författare.

Att båda dessa uppsatser behandla historisk och ej förhistorisk tid, tror jag är en tendens mer än en tillfällighet. Huru stort Nord-

mans intresse för arkeologin än var, tror jag ej att detta var det område, där han skulle ha skapat sig ett namn inom vetenskapen. Arkeologin var honom för opersonlig — stenåldern intresserade han sig minst för. Visst kan en fantasifylld person skapa hjältar och sagor kring merovingertidens praktsvärd och visst kan man se syner vid ett bronsåldersröse, men personligheterna träda emot oss först med den gryende medeltiden. Och det var människorna, ej de föremål de hållit i sin hand, som fångslade Nordmans sinne. Det var Nils Månsson Grabbe, som först riktade Nordmans intresse mot senare skeden i vårt lands historia, och därför tror jag att Grabbacka skulle ha fått epokgörande inflytande på den bana, som tyvärr ej själv hann lämna svaret.

Nordman var en utpräglad motståndare till andlig likriktning och kollektivt tänkande. Förgäves sökte de politiska studentföreningarna Aktiva studentförbundet och Nyliberala studentförbundet värva honom till medlem. Han ville inte låta sitt tänkande bindas i paragrafer, utan hävdade varje människas skyldighet att själv skapa sig en uppfattning i de allmänna tingen. Betecknande var hans skämtsamma vägran att delta i riksmarschen mot Sverige år 1941. I dag fordras det att jag skall marschera, sade han, i morgon skall det väl simmas och så skall det skidas. Till slut äro alla mina handlingar bundna. Det är bäst att vägra genast i början. Till saken hör, att han var en god simmare och skidlöpare och naturligtvis deltog i riksmarschen.

Ofta märkte man hos Nordman en viss tveksamhet att åtaga sig uppdrag, och säkert är, att hade han tillmötesgått varje begäran, så hade han inte haft mycken tid över för sina studier. I studentvärlden beklädde han flera viktiga poster, bland vilka främst må nämnas ordförandeskapet i Nylands nations allmänna beredningsutskott, en av de främsta posterna i finlandssvenskt studentliv. Sin nation och sin studentkår representerade han ett flertal gånger såväl inom landet som i Skandinavien, och det gjorde han med bravur. Bland annat höll han på Nordisk fest till fädrens minne i Lund 1938 ett mycket uppmärksammat tal.

Vid studentsamkvämen och i den trängre kamratkretsen var Nordman ofta medelpunkten, det enda kamraterna klandrade honom för, var att han vanligen bröt upp före de andra. Han var måttlig in Baccho, hovsam i uttalanden och en stor kavaljer. Nordman var en utpräglad idealist och i kretsen av sina vänner skönjde man ofta hos honom en vekhet, som han vanligtvis gjorde sitt bästa för att dölja.

Vill man tolka Nordmans karaktär som asocial, kan man inte grundligare misstaga sig. Han var alltid starkt intresserad av sociala

och politiska frågor och redan under skoltiden anslöt han sig till Helsingfors skyddskår, där han ända till krigsutbrottet 1941 var en av dess flitigaste medlemmar. Han fällde starka ord om dem, vilka predika den militära styrkans evangelium, men inte själv ställa sig i ledet. Fastän Nordman var fri från patos och hjärtligt föraktade fosterländska frasmakare var han sant fosterländsk. Under det senaste kriget gick han med hela sin själ in i kampen för ett inte blott fritt, utan även större Finland. Detta allt kan man läsa ur hans brev.

Nygift stod han och färdig att börja sitt liv som vetenskapsman, då en fiendekula ryckte bort honom. Han var ingen övermänniska, han hade sina fel likaväl som alla andra människor, men hos få ha felen varit så undångömda och det goda så framträdande som hos honom.

C. F. Meinander.

REFERAT.

Nekrolog über Fähnrich cand. phil. Carl Olof Nordman, geb. am 4. Januar 1917, gefallen am 20. Februar 1942 als Zugführer im 4. I.R. im Aussengelände des Dorfes Suurlahti bei Seesjärvi in Ostkarelien. Seine kurze Laufbahn liess eine erfolgreiche Wirksamkeit auf dem Gebiet der historischen Archäologie erwarten, aber in der Erinnerung verblasst sein Werk neben seiner Persönlichkeit.